

VESZÉLYHELYZETI JOGALKALMAZÁS A VÉGREHAJTÁSI ELJÁRÁSOKBAN

ZAVACZKY MÁRK ANDRÁS
megbízott egyetemi óraadó (EDUTUS, KRE ÁJK)

1. Bevezetés

Noha időközben nem csupán tényleges egészségügyi értelemben, hanem jogszabályi szinten is kimondásra került a járványügyi veszélyhelyzet megszűnése, az előttünk álló időszak jogalkalmazási szempontból számos olyan új kihívás elé állította a jogászságot, amelyek elemzésre és tovább gondolásra egyaránt megfelelő táptalajul szolgálnak. Jelen tanulmány vizsgálódásának központjába helyezett eljárási rezsim a funkcióját és rendeltetését tekintve a polgári tárgyú követelések érvényesítését hivatott szolgálni, ha a kötelezett vagy marasztalt fél részéről a teljesítési határidő lejártát követően elmarad az önkéntes teljesítés. Kapa Mátyás máig érvényes meghatározása szerint a bírósági végrehajtás nem más, mint önálló, törvényileg szabályozott polgári nemperes eljárás, amelynek során állami, vagy azzal egy tekintet alá eső, de mindenképpen az állam által delegált hatáskörben eljáró szerv, elsődlegesen vagyoni kényszer révén, különös esetben más legitim jogkorlátozással juttatja érvényre az állam által adott ügyben fennállónak elismert alanyi jogot.¹ Hasonlóan foglalt állást Pataki János István is, aki a végrehajtási eljárást a jogi szankció realizálásának egyik legfőbb eszközeként minősíti, ezzel mintegy kiemelt jelentőséget tulajdonít számára a jogérvényesítés kapcsán.² A fogalmi meghatározás kapcsán végezetül megkerülhetetlen az Alkotmánybíróság 46/1991. (IX. 10.) AB határozata, melyben a grémium akként foglalt állását, hogy a jogállamiság egyik sarokköve a jogerős bírósági határozatoknak a tiszteletben tartásán, és azok teljesítésén alapszik. Máskülönben sérül a jogbiztonság, amely direkt módon az általános jogtudat romlásához vezet, ezért a bírósági végrehajtás szervezetének diszfunkcióktól mentes működése az általános jogállami érdekek egyik legfőbb szolgálója. Ahogyan arra Udvarý Sándor is rámutatott, a végrehajtási eljárás nem más, mint intézményesített keretek között zajló jogvédelem, amely szükségképpen eleme a jogrendnek.³

1 KAPA Mátyás: *Ha az adós nem fizet...* Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2012, 153.

2 PATAKI János István: *A végrehajtó és az adós.* Budapest, Ad Librum Kft., 2013, 57-65.

3 UDVARÝ Sándor: *A magánjogi igények végrehajtási jogának gazdasági elemzése.* In: MISKOLCZI Bodnár Péter – KUN Attila – BOÓC Ádám (szerk.): *Gazdaság és jog – Húsz*

A végrehajtási eljárások fogantatása alapesetben a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) és a kapcsolódó ágazati jogszabályok alapulvételével történik. Az általános járványügyi veszélyhelyzet okán a Magyar Közlöny 51. számában közzétételre került az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt a végrehajtással kapcsolatban veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről szóló 57/2020. (III. 23.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rend.), amely a korábbiaktól eltérő alapokra helyezte a végrehajtási ügyek ellátását a járványügyi veszélyhelyzet alatt.

Az elkövetkező sorokban a szóban forgó rendelet által bevezetett speciális jogalkalmazási kérdéseket kívánom szemügyre venni annak tükrében, hogy azok az általános szabályokhoz képest mennyiben jelentenek differenciát, illetőleg, hogy ezen megváltozott szabályok az eljárásban részt vevő felek aspektusában milyen konzekvenciákkal járnak. Ez utóbbi szempont megvizsgálásához a végrehajtási eljárásokban érvényesülő *sui generis* alapelveket kívánom segítségül hívni. A maximákon keresztüli szemlélődést azért is tartom rendkívül hasznosnak, mivel az alapelvek azon túl, hogy egy adott jogterület számára bizonyos keretek között általános orientáló tartalommal bírnak, rendkívüli esszenciáját adják az érintett jogterülettel szemben megfogalmazott elvárásoknak is.

2. A veszélyhelyzeti jogalkalmazás újdonságai

Megtörve a *lex superior derogat legi inferiori* elvét, a jogalkotó elsődleges szándéka szerint a Korm. rend. és a Vht. egységes értelmezési keretet kellett, hogy alkosson. Tehát a veszélyhelyzet miatt a végrehajtási törvény általánosan irányadó normaszövege értelmezési szempontból – mintegy mögöttes jogforrásként – háttérbe szorult a rendkívüli jogrend miatt életre hívott speciális jogforrásként aposztrofálható rendeleti normaszöveggel szemben. Ugyanis elsődlegesen a rendeleti szabályozás jutott érvényre az általános szabályok másodlagosságával. Azonnal hozzá kell tenni, hogy csak azokban az esetekben lehetett speciális jogalkalmazásról beszélni, ahol ezt lehetővé tette maga a Korm. rend., minden más eljárásjogi kérdésben a Vht. általános szabályainak kellett érvényesülnie.⁴ Zárójelben meg kell jegyezni, hogy a bírósági végrehajtás hatályos jogforrásai

év jogalkotási fejleményei a civilisztika területén. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2019, 83-90.

4 Korm. rend. 1. §

rendszere alapvetően jóval szélesebb annál, mint amilyenek az iménti sorokból tűnhet.⁵ De mivel jelen írás elsődleges célja a veszélyhelyzeti jogalkalmazás bemutatásában keresendő, az egyéb úgszintén releváns jogforrások ismertetése kívül esik a szűkebb értelemben vett témakörön.

2.1. Végrehajtói kézbesítés

Egyértelműen a vírus terjedését elsősegítő kontraktusok számának minimalizálása érdekében a Korm. rend. 2. § (1) bekezdése a veszélyhelyzet megszűnését követő 15. npra datálta a végrehajtói kézbesítésre vonatkozó határidő újrakezdését. A végrehajtói kézbesítésben alapvetően feszes határidők érvényesülnek, amelyek az előbbi rendelkezésnek köszönhetően meghatározott időpontig nyugodnak, miként az intézkedésre jogosult személyes megjelenését igénylő kézbesítési cselekményekre nem kerülhetett sor. A rendelkezés prevenció hatása véleményem szerint többirányú, hiszen nem csak az adott intézkedést elvégző végrehajtói személyi állományt védi, hanem az eljárásban címzettként részt vevő személyek egészségügyi biztonságát is kellőképpen garantálja.

2.2. Végrehajtás foganatosításának megkezdése és a részletekben történő teljesítés

Neuralgikus pontja a végrehajtási eljárásoknak a részletfizetés lehetősége, hiszen a végrehajtás általános törvényi feltételei között megtalálható a teljesítési idő lejárta. Vagyis a végrehajtó olyan államilag legitimált igényt érvényesít a jogosult javára, amely vonatkozásában a jogalap és az összegszerűség nem vitatott és nem utolsó sorban a teljesítési határidő is eltelt. A Korm. rend. 2. § (2) bekezdése a veszélyhelyzet ideje alatt megindult végrehajtási eljárások tekintetében a végrehajtó kötelezettségeként írta elő az adós tájékoztatását a részletfizetés lehetőségéről. Abban az esetben pedig, ha az adós a tartozás megfizetése iránti felhívás nyomán egyértelműen kifejezte részletfizetési szándékát, akkor a részletfizetési kedvezmény az adóst a végrehajtást kérő előzetes hozzájárulása nélkül megillette. A részletfizetés engedélyezése alapvetően a Vht. 52/A. § (1) bekezdése szerinti diszkrecionális jogkör gyakorlásával végezhető el, feltéve, hogy a természetes személy adós arra irányuló kérelmet terjesztett elő, vagyontárgyainak végrehajtás alá vonása megtörtént lefoglalásuk képében és az

5 KAPA Mátyás: *Bevezetés*. In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *A bírósági végrehajtás magyarázata*. Budapest, Complex Kiadó Kft., 2009, 29-32.

adós ezzel egyidejűleg a tartozásának egy részét is megfizette.⁶ A végrehajtási törvény tételes jogi és jogdogmatikai értelemben vett alapelve a végrehajtást kérő rendelkezési joga. A Vht. 8. § (1) bekezdése kimondja, hogy a végrehajtást kérő rendelkezésétől függ, hogy az adós mely vagyontárgyára vezetett végrehajtási kényszercselekmények nyomán óhajtja követelésének későbbi kielégítését. Ugyanígy a részletfizetés megállapításával kapcsolatban is manifesztálódik a végrehajtást kérői rendelkezési jog, lévén a Vht. 52/A. § (3) és (5) bekezdései számos többletjogosultságot (pl. végrehajtást kérő kifogásolási joga)⁷ biztosítanak számára a végrehajtó által megállapított részletfizetéssel összefüggésben. A végrehajtó által megállapítható részletfizetés lehetőségének kiszélesítése egyértelműen a végrehajtást kérő rendelkezési jogát csorbító jogintézményként fogható fel. Jóllehet, a végrehajtást kérő későbbi javaslatételi és kifogásolási joga kétségkívül fennmaradt ugyan, de előzetes hozzájárulás hiányában elképzelhető a végrehajtást kérői érdeket minden bizonnyal sértő hosszabb futamidejű részletfizetés engedélyezése is. Érdekességként megemlíthető szemantikai oldalról, hogy a Vht. 52/A. § (1) bekezdése a részletfizetésre jogosult adósi kört magától értetődő módon a természetes személy adósok vonatkozásában biztosítja. Ehhez képest a Korm. rend. egyszerűen az adós meghatározást használta, holott a végrehajtási eljárásokban adósi pozícióban nem egyszer feltűnhetnek jogi személyek is. Eszerint a veszélyhelyzet ideje alatt nem csak a természetes személyek, hanem a jogi személyek nézőpontjából is legalább ugyanannyira értelmezhető a részletfizetésre való jogosultság. Tekintettel arra, hogy a természetes személyeken túl a gazdasági tevékenységet folytató jogi személyeket is legalább annyira érinthette negatívan a már ismert járványügyi helyzet, a nyelvtani értelmezéssel kiterjesztett kedvezmény létjogosultsága nem kérdőjelezhető meg.

2.3. Kapcsolattartás, felvilágosítás adása

Kontraktusminimalizáló felfogás révén a Korm. rend. 2. § (3) bekezdésének hála fokozottan előtérbe került a végrehajtási iratok postai úton történő kézbesítése, valamint az elektronikus kapcsolattartás⁸ minél szélesebb körben

6 GYOVAI Márk: *A végrehajtási eljárás szünetelése*. In: WOPERA Zsuzsa – GYOVAI Márk (szerk.): *Kézikönyv a bírósági végrehajtás fogantatásához*. Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2016, 107-111.

7 KISS Nikolett – OSZTOVITS András – POMEISL András – VILLÁM Krisztián: *A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény nagykommentárja*. Budapest, OPTEN Informatikai Kft., 2015, 314.

8 A végrehajtási eljárások fogantatása során már eddig is számos olyan elektronikus platform került megalkotásra, amelynek köszönhetően egyet kell érteni a gon-

történő alkalmazása. A Korm. rend. 2. § (4) bekezdése változatlan szempontok mellett felfüggesztette a végrehajtó irodában történő személyes megjelenést félfogadási időben, a beadványok személyes benyújtásának lehetőségét pedig a végrehajtói iroda bejáratánál elhelyezett gyűjtőszekrényre korlátozta. Ettől függetlenül az arra jogosultak számára az egyedi felvilágosítás kérése változatlanul adott volt. Igaz a korábbiakhoz képest voluntarista módon, mivel az egyedi ügyeket érintő kommunikáció a felvilágosítást kérő személyazonosságának beazonosítását kétséget kizáróan lehetővé tevő, folyamatos hang- és videókapcsolat fenntartására alkalmas távközlési útra terelődött.

2.4. Helyszíni eljárások, hagyományos árverések

Nem csak a végrehajtói kézbesítés [2.1.], hanem egyéb, a végrehajtó, vagy a végrehajtói személyi állomány más tagjának a jelenlétét igénylő eljárási cselekmények kapcsán is megszűnt a foganatosítás lehetősége. A jogalkotó szándéka változatlanul abban keresendő, hogy gyakorlatilag megszüntetni kívánta a végrehajtó és az eljárásban részt vevő felek és egyéb érdekelt között esetlegesen felmerülő interakciókat. Ugyanígy nem volt tartható hagyományos ingóárverés sem, az ingatlan kiürítése iránti eljárások pedig a veszélyhelyzet megszűnését követő 15. npra tolódtak ki. Alapelvei érellel érvényre jutó, jellegadó sajátossága a végrehajtási eljárásoknak a végrehajtási kényszer alkalmazása. A Vht. 5. §-a szerint a végrehajtási eljárások során állami kényszerrel kell elérni azt, hogy a kötelezett a pénzfizetésre, valamint az egyéb jellegű magatartás kifejtésére irányuló kötelezettségét teljesítse. Amennyiben ez nem történik meg, akkor a végrehajtónak jogállásából fakadó kötelessége, hogy az adós vagyoni természetű jogainak ideiglenes korlátozása révén érvényre juttassa a végrehajtható okiratban foglaltakat. Személyiségi jogokat érintő jogkorlátozást ezen eljárása alatt a végrehajtó saját maga nem végezhet el, hanem arra minden esetben a rendőrség illetékes szervét kell segítségül hívnia. Az érintett két intézkedési nem esetén a végrehajtási törvény rigorózus határidőket tartalmaz, amelyek tekintetében a rendkívüli jogrendben irányadó szabályok alkalmazása révén eltérés állhat fenn az általános szabályokhoz képest. Vagyis jelen esetben magasabb érdek fűződik az élet és testi épség védelméhez, mint ahhoz, hogy a tárgy szerinti kényszercselekmények nyomán a végrehajtandó tartozás mielőbbi és teljes kiegyenlítést nyerjen.

dolattal, hogy a hasonló eljárási rezsimekhez képest a végrehajtási ügyek vitelének elektronizálása egyre teljesebb. Lásd: UDVARY Sándor – KRAVIÁNSZKI Eszter: A bírósági végrehajtási eljárás elektronizálásának tapasztalatai. *Magyar Jog*, 2018/5, 292-299.

2.5. Lakóingatlan árverési értékesítése és az ingatlan kiürítése iránti eljárás

Ultima ratio jellege folytán önálló alcímben szerencsés tárgyalni a lakóingatlan árverésére irányuló eljárási cselekményeket, és az ahhoz szervesen kapcsolódóan az értékesített ingatlan árverési vevő részére történő birtokbaadását célzó helyszíni kényszercselekményeket. Ámbár utóbbi szintén egyfajta helyszíni kényszercselekmény, de mégis a főként a kötelezetti oldalon beálló nagyfokú jogkövetkezmény miatt eltér az adós tulajdonában álló ingóságok lefoglalása iránt megtett helyszíni kényszercselekményektől. A jogalkotó szándékai egyértelműek és világosak voltak. A veszélyhelyzet fennállása alatt természetes személy adós tulajdonában álló lakóingatlan esetében árverési értékesítés iránti intézkedést tenni nem lehetett. Ugyanezen feltételek fennállása mellett a veszélyhelyzet kihirdetése előtt már értékesített ingatlanok birtokba adása a veszélyhelyzet megszűnését követő időszakra tolódott. A normaszövegben tételezett jogkövetkezmény beállításához két különböző feltétel konjunktív bekövetkezése szükségeltetett. E feltételek közül a természetes személyi minőség különösebb kifejtést nem igényel, viszont a lakóingatlanként történő meghatározás már némiképp árnyaltabb. A Vht. 147. § (4) bekezdése értelmében lakóingatlannak minősül a lakás céljára létesített, az ingatlan-nyilvántartásban lakóház vagy lakás megnevezést viselő ingatlan, valamint az ilyenként nyilvántartott tanya a hozzá tartozó épüleccsoporttal együtt.⁹ Mindent összevetve a 'békeidőben' a végrehajtandó tartozás megtérülését leginkább garantáló eljárási cselekmény elvégzésére törvényesen nem volt lehetőség a veszélyhelyzet fennállása alatt. Az árverésen értékesített ingatlanok esetén pedig az árverési vevőknek kellett jogsérelmet elszenvedniük, hiszen az árverési vétellel megszerzett tulajdonjoguk a birtoklás hiányában nem volt a maga teljességében gyakorolható. Itt szükséges utalni a végrehajtási eljárások másik, ugyancsak lényeges alapelveire, a korlátozott adósvédelem elvére. A fentiekben említett rendelkezések azon túlmenően, hogy a pandémiás veszélyhelyzet negatív hatásait voltak hivatottak csökkenteni, akarva-akaratlanul egyfajta imparitást, súlyponteltolódást eredményeztek a korlátozott adósvédelem irányába. Voltaképpen ezáltal a hitelezői érdekek is nagyban sérültek, mivel a legsúlyosabb végrehajtási kényszercselekmény elodázása szükségszerűen a fizetési morál csökkenését is eredményezte. E további princípium vetületében fennálló negatív hatás folytán egyértelműen ki kell jelenteni, hogy a leginkább neuralgikus pontok a Korm. rend. 3. § (3) bekezdése és 5. §-a, amely jogi normák kapcsán a legélesebben kiütözik az általános szabályokat megtörő speciális jelleg.

⁹ Vht. 147. § (4) bekezdés a)–b) pont.

2.6. Egyéb rendelkezések

Anélkül, hogy külön önálló alcímbe kerülne tételezésre, jelen fejezetben ismertetem a fentiekben nem tárgyalt, de a veszélyhelyzet alatt ugyanolyan formában alkalmazott speciális rendelkezéseket. Ezek közül elsőként a meghatározott cselekmények elvégzésének tilalmát érdemes említeni, mivel a Korm. rend. 6. § (1) bekezdése alapján az ilyen jellegű eljárási cselekmények a veszélyhelyzet megszűnését követően végezhetőek el. Szemben a pénzkövetelés behajtása iránti ügyekkel, a meghatározott cselekmény elvégzése érdekében foganatosított ügyekben nem a pénzkövetelés teljesítése a hangsúlyos, hanem valamely attól eltérő magatartás az elvárt kötelezetti oldalról. Exemplifikatív módon ezek a végrehajtani kívánt cselekmények irányulhatnak tevékenység kifejtésére (*facere*), vagy éppen abbahagyására (*praestare*) a Vht. IX. fejezetében tételezett eltérésekkel.¹⁰ Kivételt képeztek ezen általános tilalom alól a gyermek átadására irányuló végrehajtási ügyek, amelyeket változatlanul el kellett végeznie a végrehajtnak, kivéve, ha az átadás helye nem állt járványügyi intézkedés hatálya alatt. Szintén az adós érdekeit védő intézkedésként kell megemlíteni a Korm. rend. 4. §-ába foglalt rendelkezést, aminek alapján a lefoglalt gépjármű forgalomból történő kivonása nem volt elvégezhető, avégett intézkedést tenni a megszakadt határidők folytán csak a veszélyhelyzet megszűnése után eltelt 15. napon lehet. Kiszélesedett a végrehajtás adósi kérelemre történő felfüggesztésének a lehetősége is, mivel új felfüggesztési okként határozta meg a jogalkotó azon esetkört, amikor az adós járványügyi intézkedésekkel összefüggésben került fizetési nehézségbe. Azonban ez nem automatikusan illette meg az adóst, hanem változatlanul arra irányuló kérelem alapján az illetékes bíróságnak kellett rendelkeznie róla. Érdekességgé megemlíthető, hogy a Vht. 48. § (3) bekezdése alapvetően kivételes esetben korábban is megengedte a végrehajtás felfüggesztését a bíróság számára, ha az adós ezt kérte, és a végrehajtási eljárás során korábban nem sújtották rendbírsággal. Érdekes kérdés, hogy a járványügyi intézkedéssel fizetéképtelen helyzetbe hozott adós megsegítése számára mennyiben bír létjogosultsággal egy újabb felfüggesztési jogcím, amikor arra egyébként az általános szabályok is kielégítő módon megteremtik a lehetőséget megfelelő megalapozottság mellett.

¹⁰ GYÜRE Péter: A meghatározott cselekmény végrehajtására vonatkozó közös szabályok. *Executio a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar szakmai lapja*, 2020/1, 10-14.

3. Összegzés

A szerzői felhívás és jelen írás megszületése közötti időszakban hatályba lépett a veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 2020. évi LVII. törvény, a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készségről szóló 2020. évi LVIII. törvény is.¹¹ Ez utóbbi jogszabály 60. számú alcímével gyakorlatilag teljes terjedelmében hatályon kívül helyezte a Korm. rend. szabályait, egyúttal az újraindult végrehajtási eljárás elvégzésére nézve fogalmazott meg különös rendelkezéseket. A szabályozás lényege úgy foglалható össze, hogy a korábban tiltott intézkedések 2020. július 1-jét követően végezhetőek el azzal az eltéréssel, hogy az adott eljárási cselekmény elvégzésére vonatkozó határidő számítása 2020. július 2. napján újratekintődik. A veszélyhelyzet megszűnésével az addig speciális mederben zajló végrehajtási eljárások legkésőbb két hónapon belül visszatérhetnek a veszélyhelyzet kihirdetése előtti 'normális kerékvágásba'. Mindettől függetlenül az előttünk álló időszak hozadéka a legkevesbé sem vitatható el, lévén az számos olyan gyakorlati tapasztalattal szolgált, amelyek az elkövetkezőkben hasznosan építhetőek be az irányadó joggyakorlatba. Ahogyan arra már az Alkotmánybíróság is rávilágított évtizedekkel ezelőtt, a funkcionálisan működő bírósági végrehajtás a jogállamiság egyik fundamentuma. Emiatt a jogalkotónak is viszonylag gyorsan kellett reagálnia a pandémiás veszélyhelyzet által ösztársadalmi szinten okozott társadalmi és gazdasági rendellenességekre. Adott esetben kritika illethetné a végrehajtási eljárások teljes felfüggesztésének a hiányát, csakhogy az eljárások menetébe történő óvatos beavatkozás legitimációja is messzemenően elfogadható abból az indokból kifolyólag, hogy a túlzott könnyítés egyértelműen a fizetés morál felpuhulását eredményezte volna.

11 A 2020. június 17. napján kihirdetett, majd az az követő napon hatályba lépő a veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló 2020. évi LVII. törvény 1. §-ában az Országgyűlés felhívta a Kormányt, hogy a 40/2020. (III.11.) Korm. rendelet szerinti veszélyhelyzet hatályát az Alaptörvény 54. cikk (3) bekezdése szerint szüntesse meg. A Kormány ezen felhívásnak a 282/2020. (VI.17.) Korm. rendelettel eleget tett. A 2020. március 11-én kihirdetett járványügyi veszélyhelyzetet így 2020. június 18. napjával közjogi értelemben véve megszüntnek tekinthetjük.